

KADIN ÇALIŞMALARI BAĞLAMINDA ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM: FEMEN*

Ayşad GÜDEKLİ**

ÖZET

Kadınla erkeğin cinsel temelde farklılaşması, özellikle de kadın bedeninin farklı gösterge ve anlam taşımaya başlamasıyla birlikte 19 uncu yüzyıldan itibaren erkek egemen toplumlarda feminizm hareketi başlamıştır. Ardından feminizm kadın merkezli bir akım olarak akademik çalışmalarda da yerini almıştır. Feminist bir hareket olarak nitelendirilen ve 2008 yılında Anna Hutsol tarafından Ukrayna’da kurulan Femen, “yeni dünyanın, yeni dönemin bir tarzı” şeklinde kendini tanımlamış ve erkek odaklı olduğunu beyan ettiği Ukrayna toplumunda kadınların sesi olarak gerçekleştirdiği eylemleriyle ilk olarak ünlenmiş ardından dünya çapında kadın haklarının savunuculuğunu üstlenmiştir. Ukrayna dışında da dünyanın birçok farklı ülkesinde yaptığı eylemlerle adından söz ettiren Femen’e dair eleştirel bir analiz niteliği taşıyan bu bildiri, Femen’in kadınların cinsel bir meta olarak sunulmasına karşı yaptıkları eylemlerinde kullandıkları yöntemin feminizm akımının ana arterleri ile arasında çelişkili unsurlar taşıdığına dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Kadınların cinsel bir obje olarak kullanılmasına karşı duruşu da sergileyen Femen’in söz konusu duruşu ile kadın aktivist kullanarak cinsel bir gösteriye dönüşen eylemleri arasında var olan çelişkiye dikkat çekme amacı taşıyan bu çalışmada feminist çerçeveden Femen eylemleri incelenmiştir. Özellikle bu eylemler içerisinde en çok dikkat çekenlerden birisi 2013 yılı yazında Fransa’nın başkenti Paris’te gerçekleştirilen Femen eylemidir. Bu bağlamda çalışmada özellikle son iki yılda dünya genelinde gerçekleştirilen Femen eylemlerindeki görseller, Roland Barthes’ın göstergebilim kuramı çerçevesinde analiz edilmiştir. Çalışmanın sonunda Femen’in bir kadın hareketi olmasıyla birlikte seslerini duyurmak adına izledikleri yolun feminizmle bağdaşmadığı kadın çalışmaları kapsamında sorgulanmış ve analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Femen, Feminizm, Eylem, Kadın Çalışmaları

CRITICAL APPROACH IN THE CONTEXT OF WOMEN’S STUDIES: FEMEN ABSTRACT

The Feminism movement has begun as of the 19th century within the male dominant society with the start of differentiation of male and female on the basis of sex, especially woman body to bear different indication and meaning and then feminism has appeared in the academic studies as a woman centric movement.

Having been described as feminist movement and founded by the Anna Hutsol in Ukraine in 2008, Femen movement has been described as “An Order of New World, New Period” and has earned reputation as the voice of women within the society of Ukraine that they claim as a male dominant society and then undertaken the responsibility of defending the rights of women all across the world.

This paper, having the characteristics of critical analysis about the Femen which has been mentioned with the protests in so many countries of the world besides Ukraine, has the objective of attracting attention towards the methods of Femen conducted in the protests against the presentation of women as a sexual commodity that bears contradicting factors against the main principles of feminism movement.

This study, having the objective of attracting attention to contradictions between the stance of Femen against the use of women as a sexual object and their way of protests turning into sexual show by using woman activists, examines the protests of Femen within the framework of Feminism.

One of the most attention-grabbing protests of Femen is the protest that was done in Paris, capital of France in the summer of 2013. In this context, news about the Femen protests conducted all across the world in last two years have been examined in the framework semiotics of Roland Barthes. As a result of the study, it is examined and analyzed that whether the path followed by the Femen, women movement, to make themselves heard is accord with the Feminism.

Key Words: Femen, Feminism, Activism, Women’s Studies.

* Bu çalışma, 5. Uluslararası Kadın Çalışmaları-Neoliberal Söylem ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Konferansında sözlü olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, agudekli@akdeniz.edu.tr

1.GİRİŞ

İnsanlık tarihinde her çağda ve toplulukta erkek hegemonyasının varlığı süregelen ve çoğu zaman kadınlar bu metanın arkasında kalmıştır. Özellikle son yüzyılda bu algının kırılması adına kadınlar için atılan yapıcı adımlar kadınların toplum içerisindeki yerini önemli kılmaya başlamış ve bunun sonucu olarak da kadınlar belirgin hak ve yetki sahibi olmuştur. Tarihten gelen erkek bilinçaltı uzantısı halen günümüzde kadın olgusuna karşı duruş ve algıda bazı semptomatik haller olduğunu göstermektedir. Toplumlar da yerleşmiş cinsiyet rollerinin bireylerin davranış ve konumlanma marifetini doğrudan etkilediği görülmekte olup, aynı zamanda hem gizli hem aleni bir çatışma ortamını kabullenme ve kabul etme unsurlarını tetiklediği gözlemlenmiştir. Bununla birlikte 19 uncu yüzyıldan itibaren kadının toplumdaki yeri ve gücü daha da belirgin hale gelmeye başlamış ve bu mücadele demokrasilerle birlikte farklı bir model almıştır. Gösteri ve yürüyüş hakkı olan demokrasilerde (kapalı olmayan toplumlarda) kadınlar seslerini duyurabilmek adına kolektif eylem ve aktivitelere girişmekte ve bir cinsiyet tarafsızlığı ortaya çıkarmaktadır. Bunun sonucu olarak da son yıllarda adından sıklıkla söz ettiren kadın odaklı aktivist bir oluşum olan Femen'in eylemleri çalışmada kısmen de olsa mercek altına alınmış olup, feminizmle bütünlüğü üzerinde durulmuştur.

Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumların medeni kanunlarında da kadınlara ilişkin yasal düzenlemelerin yapıldığı ve kanunlarla kadınların ayrıcalıklı bir korumaya alındığı görülmektedir. Kadınların kanunlarla da korunması gereğinin ortaya çıkmasının elbette haklı gerekçeleri vardır. Kadın hakları da bu anlamda önem arz etmektedir.

Erkek merkezli toplumsal düzenlerin kadınları arka planda görüyor olması ve bu bağlamda kadınların hem sosyolojik hem de psikolojik baskı altında yaşamalarının doğal bir sonucu olarak kadınların kolektif bir hizaya geçmesini kaçınılmaz hale getirmiştir. Kadınların toplum içerisinde yaşadığı, sosyal sorun olarak gün yüzüne çıkan bu tepkisel sürecin bir sonucu olarak özellikle son elli yılda kendini iyiden iyiye hissettiren kadın hakları eylemlerinin belki de en popüler olanlarının başında Ukrayna merkezli kadın hareketi Femen yer almaktadır. Özellikle kadın bedeninin “basit, ulaşılabilirliği kolay ve bayalaştırılması”na (<http://femen.org/about>) tepki olarak yola

çıkan Femen'in günümüzde söylem, ideoloji ve eylemlerinde "farklılaşma" sına ilişkin yürütmüş olduğu kitlesel ve bireysel eylemleri çalışmada kısmi olarak eleştirel bir açıyla mercek altına alınmıştır. Grubun son iki yıl içinde gerçekleştirmiş olduğu eylemlerinin söylem ve göstergeleri üzerinde durularak söz konusu eylemler bireysel eylemler-toplu eylemler olmak üzere iki kategoriye ayrılarak analizi gerçekleştirilmiştir.

2.ERKEK HEGEMONYASI

Tanrı'nın ilk insanı (Hz. Adem) erkek olarak yaratmasıyla başlayan insanlık tarihinin her aşamasında erkeğin kadına karşı bir üstünlük içinde olması ve kadının da bu durumu çağlar boyunca kabul ederek ve/ya etmeyerek cinsiyetinin egemenliğini karşı cinse teslim etmesi olgusu bir çok çalışmaya konu olmuş ve bir izm halini almıştır. Erkek hegemonyasının da bir sonucu olarak ortaya çıkan toplumsal bir hareketin (Schroeder, 2007:15) bizzat kendisi olan feminizm, söz konusu erkek(lik) cinsel hegemonyasına karşı bir başkaldırı niteliği de taşımaktadır.

Erkek hegemonyası, kültürel arası farklılık göstermekle beraber esasında kadına karşı kurulması hedeflenmiş bir iktidar mücadelesidir. Buna tam olarak mücadele de denilmemekle birlikte erkeklik olgusunda böyle bir mücadele algısı tarihin hiçbir evresinde yerleşik bir mantaliteyi de temsil etmemektedir. Bahsi geçen bu hegemonik ifade ataerkilliğin bizzat kendisi denilebilir. Ataerkillik, toplumsal manada bir üst güç olmayı içermekle birlikte aynı zamanda her sosyal sınıf içerisinde de erkek "egemen örgüsü"dür. Aslında ataerkilliğin hem sosyal hem de siyasal sisteme bir çeşit gönderim yaptığı da ifade edilebilir(Akça ve Tönel, 2011:15).

3.FEMEN VE FEMİNİZM

2008 yılında Anna Hutsol tarafından Ukrayna'da kurulan Femen, özellikle çıplak şekilde gerçekleştirdikleri protestolarıyla dünya çapında ses getirmiş kadın haklarını savunucusu aktivist bir gruptur. Femen ile ilgili Vatan gazetesinden Pınar Tarcan'ın grubun kurucularından Oleksandra ile yapmış olduğu röportaj, grup ve grubun protesto şekilleri hakkında önemli bilgiler içermektedir. Bazı kesimler tarafından protesto yöntemleri eleştirilse de grubun dünya çapında bu derece ses

getirmesinde de bu yöntemin önemli bir katkısı ise yadsınamaz bir gerçektir. Tarcan'ın (2012) 8 Mart 2012 yılında Dünya Kadınlar Günü'nde grubun Ayosofya'da yaptığı eylem sırasında grubun kurucularından olan Oleksandra Shevchenko'ya soyunma eylemiyle ilgili yönelmiş olduğu bir soruya aldığı cevap şu şekildedir; “Erkekleri kendi silahlarıyla vuruyoruz”. Burada Oleksandra cinselliği bir silah olarak görmekte ve erkeklerin bu “silah”ını etkisiz hale getirmek için Femen'in cinselliği kullandığını dile getirmektedir. Femen'in feminizm çerçevesi içerisinde olduğu fakat diğer feminist gruplardan tek farklarının protesto şekli olduğunu ifade eden Oleksandra en çok eleştiriyi bu yüzden aldıklarını ifade etmektedir. Çalışmanın konusu olan bu protesto şeklinin çeşitli kadın grupları tarafından da eleştirildiği görülmektedir. Söz konusu röportajda bu konu ile ilgili olarak Oleksandra, diğer kadın gruplarından; “Biz aklımızı kullanarak mücadele ediyoruz siz ise göğüslerinizle” şeklinde almış olduğu eleştiriyi de vurgulamıştır (aksam.com.tr).

Bazı yazarlar Femen'in kullandığı kadın cinselliğini beden dili olarak tasvir etmektedir. İlyasov (2013) göre de Femen eylemlerindeki kadın aktivistlerin bedenlerini gün yüzüne çıkararak tepki göstermesi vücut dilinin bir yansımasıdır. Femen grubunun çıplaklığı daha önce birinci ağızdan ifade edildiği gibi bir silah olarak kullanması, Özaltın'ya (2012) göre de grubun eylemlerinde kendi bedenlerinin çıplaklığından medet umması erkek hegemonyasına verilmiş bir ödün gibi de algılanabilir. Diğer taraftan Özaltın (2012) söz konusu çıplaklıkta; “basit bir pragmatizm görmek zayıf bir bakış açısı oluşturamaz mı?” sorunu da akıllara getirmektedir. İşte bu bağlamda Femen'in duruşunda kurguladığı ya da oluşturmak istediği olgu kadın hakları ve cinsler arası eşitliği vurgulayarak feminist bir akımın parçası olma doğrultusunda attığı adımlardır. Bu çerçevede feminizme de kısaca değinmekte fayda vardır.

Feminizmin tarihsel geçmişi iki yüzyılı aşkın bir süreyi kapsamakla birlikte 20 inci yüzyılın son yarısında daha da güçlenmiş ve akımın ön tartışma konusu cinsler arası eşitsizlik olmuştur (Güriz, 2011:13). 1845 yılında Margaret Fuller'in tezi; “19 uncu yüzyılda kadın” peri masalına (Cinderella) ilk girişiyle toplumda kadın hakları hakkında tartışmayı açmıştır (Haase,2004:8). Haase'e (2004) göre de feminizm tarihte ilk olarak peri masallarıyla gün yüzüne çıkmayı başarmıştır. Toplumda tartışılan

ülkeye ve bölgeye göre değişkenlik gösteren feminizm politikaları kadınların yaşadığı sorunların ülkeye ve coğrafya göre değişkenlik göstermesinin sebebi olarak ifade edilebilir. Bir takım araştırmacı bilim, teknoloji ve sağlıkta feminizmi teorik bir çerçevede kullanmaktadır (Creager vd., 2001: 2).

Feminizmin temel gayesi ataerkilliğe karşı mücadele olarak ifade edilse de reaksiyonlar ve söylemler her dönemde aynı şekilde olmamış ve birbirleri arasında farklılık göstermiştir(Akça ve Tönel, 2011: 15). Bu bağlamda günümüzde feminizm çizgisinde belki de en marjinal kadın aktivist oluşumu olan Femen'in kullandığı yöntem bir takım feminist kadınlar tarafından eleştirilmiş ve postmodern dönemde yer alan feminist hareket (Akça ve Tönel, 2011) içerisinde sorgulanmaya ve incelenmeye başlanmıştır.

4. ÇALIŞMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

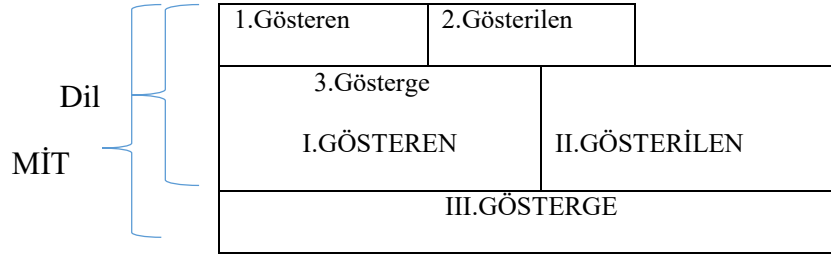
Çalışmada, kadın haklarını savunarak kadınların cinsel obje olarak kullanılmasına karşı duran Femen grubunun eylemlerinde bedenlerinin çıplaklığını amaçları uğruna araçsallaştırmalarının feminizm hareketi ile bağdaşp bağdaşmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Femen'in protestolarına ait görseller Roland Barthes'ın göstergebilimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiş olup, Femen'in seslerini duyurmak adına izledikleri yolun feminizmle bağdaşp bağdaşmadığı incelenmiştir. Bu bağlamda Femen'in protesto şekline göre çalışma konusuyla ilişki kurulan toplam 4 (dört) görsel tespit edilmiş ve çözümlemesi yapılmıştır. Seçilen görsellerde aynı zamanda yazıların yer alması, verilmek istenen toplumsal mesajı göstermektedir. Mesajın oluşturulmasında toplumsal sistem, ritüel ve mitik verilere uyarlayan Strauss, "dil" üzerinde bir çeşitlilik olduğu sürecine değinmiş ve modern dilsel inançlarca teşvik edilmiştir (Skinner, 1985:224).

Femen'in eylemlerinde görsellerde de dikkat çektiği üzere çıplaklığın ön planda olduğu görülmektedir. Birçok toplumda birçok farklı nedenlerden ötürü kadın çıplaklığı yasaklanmış veya ahlak bağlamında kapatılmış veya kadınlar tarafından erkeklere nazaran çıplak beden görünürlüğü azaltılmıştır. Bu olguya karşı bir manevra geliştiren ve bunu protestolarında bir stratejiye dönüştürdüğü görülen Femen'in kadın çıplaklığı tabusunu gündeme gelme adına kullandığı görülmektedir. Böylelikle grup

seslerini daha çok duyurduklarını düşünmektedir. Foucault'un (2007:18) cinsellikle ilişkin ifade ettiği yasaklama unsuru bağlamında yasakların mı yoksa izinlerin mi dile getirildiği, cinselliğin öneminin tasdik edilip edilmediği, cinselliğin kullanımının cezalandırılıp cezalandırılmadığı değil, cinselliğin söyleme dökülmesi önem arz etmektedir.

Çalışmada Femen grubu tarafından toplu olarak yapılan iki farklı eylemi temsil eden görsellerin yanı sıra Femen grubuna üye kadınların münferit olarak yaptıkları ve feminizm temalı görsellerin analizi yapılmıştır. Analize konu olan görsellerde ortak nokta Femen'in eylemlerinin ana teması olan çıplaklıktır. Çıplaklığın yanı sıra Femen'nin görsellerinin tamamında görüldüğü üzere çiçekli taç ve kurdele objelerini Femen ile bütünleşen bir simgeye dönüştürdükleri görülmektedir. Seçilen örneklem bir görüntüyü yansıtmakla birlikte içerisinde cümle ve kelimeler de barındırmaktadır. Femen üyelerinin bedenlerini de pankart olarak kullandıkları ve metinleri siyah renklerle kaleme aldıkları dikkat çekmektedir. Bununla birlikte de kullanılan kıyafetlerin çoğunda siyah rengin tercih edildiği görülmektedir. Yolcu'ya(2002: 656) göre siyah renk; "Çağcılık, anarşi, baskı, otorite, korku, dramatik, zarif, ölüm ve yas, ağır, yaşlı, sıkı gibi çağrışımlar yapar. Bu renk kadınların dişilik duygularını harekete geçirerek, bedende güçlü bir manyetik enerji alanı yaratır." Femen'in sıklıkla siyah rengini kullanım amacı hem rengin içinde barındırdığı anlam hem de ten rengiyle oluşturduğu zıtlığın dikkat çekiciliğidir. Diğer bir zıtlık ise kimi zaman gösterilenle dilin birbiriyle çelişmesidir. Yine kimi zaman kelimelerle anlatılanlar ile görüntüyle anlatılan ifadeler birbiriyle bütünleşebilmekte veya farklılaşabilmektedir (Çobaner,2013:220). Analizde kullanılan yöntemin sahibi Barthes, metni analiz ederken yananlam ve düzenlamalarına göre sınıflandırmakta ve aynı zamanda görüntüyü de; gösterge, gösteren ve gösterilen olarak üç kulvara ayırmaktadır.

Barthes'a göre yananlam mit ve simgedir. Barthes'ın mitoloji içindeki projesi göstergebilime büyük katkı sağlamıştır(Allen, 2003:42). Barthes bununla ilgili olarak bir mit çözümlemesi geliştirmiştir:

Şekil 1 Barthes'ın Mit Çözümlemesi (Kaynak: Allen,2003:43)

Şekil 1'de görüldüğü üzere ilk kısımda yer alan gösterge ikinci kısmın gösterenidir. Buradan da anlaşıldığı üzere gösterge diğer kısmın bütünleştirici rolünü alır. Buradan hareketle seçilmiş 4 (dört) görsel de bu çözümleme mantığı düzleminde düzenlem ve yananamlarıyla analiz edilmiştir. Çalışmada seçilen örneklerin göstergeleri üzerinden düz anlamlar hazırlanan tabloda belirtilmiştir.

4.1. Göstegebilimsel Çözümleme

4.1.1. Görsel 1

Düzanlam:

Düz Anlam			
Metin	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
- Muslim Women Let's Get Naked (Müslüman Kadınlar Haydi Çıplak Olmaya)	İnsan	Kadın	Çıplaklık
	Nesne	Renkli Kurdeleli Çiçek Buketi	Kadın, Çeşitlilik, Bahar, Tazelik
	Yer	Eiffel Kulesi	Paris
- I am a woman not an object (Ben bir kadınım bir obje değil)	Nesne	Pankart	Mesaj, İfade
	Nesne	Çiçekli Taç	Kadın, Bahar, Özgürlük
- İslamist (İslamcı)	Nesne	Fotoğraf Makinası- Mikrofon	Medya
- Naked War (Çıplak Savaş)			
- I am Free (Ben Özgürüm)			

Yananlam: Analiz edilen bu görselde metinsel ve görsel olarak ortak temanın çıplaklık olduğu görülmektedir. Kadınların toplum içerisinde maruz kaldığı şiddet, eşitsizlik, cinsel istismar ve kölelik, taciz, aşağılama vb. durumların tıpkı kıyafetlerin çıplak bedeni örtmesi gibi üstünün örtülerek kapatılmasına karşı duruş olarak başvurulmuş çıplaklık burada bir metafor olarak karşımıza çıkmaktadır. Görselde Femen aktivistinin çıplak bedeni üzerine yazdığı “Ben Özgürüm” ifadesi çıplaklığın bir özgürlük veya kadının özgürleşmesine giden yol olduğunu vurgulamaktadır. Kendilerinden daha kapalı olduklarını düşündükleri Müslüman kadınları da kendilerine destek vermeye çağırmakta Femen hareketine tüm dünya kadınlarının dahil olması amaçlanmaktadır. Bu amacın diğer bir göstergesi Ukrayna’da başlayan bu hareketin görselde de görüleceği gibi Fransa’nın başkenti Paris’te de taraftar bulmasıdır. Medyanın da yapılan eylemlere yer vermesi ile Femen vermek istediği mesajları duyurarak yerel bazda gerçekleştirdiği eylemleri dünya gündeminde yer alarak küresel bir boyuta taşımaktadır.

Femen’in eylemlerinde ortak bir dil bir simge haline dönüştürdüğü renkli çiçekler, renkli çiçeklerden taç ve renkli kurdeleler analizi yapılan tüm görsellerde (Görsel 1, Görsel 2, Görsel 3, Görsel 4) yer almaktadır. Bobaroğlu’na (ty:1-12)

göre;“kuran ile kurulan, simgeler aracılığıyla ayrımlı birlik içinde ve kendindedir... Simge bir “göbek bağı”dır; gösterenden gösterilene giden bir yoldur. Gösterilen yansımalarıdır, simge bu yansımaları birliğe getirir.” Simgelerin birleştirici, farkındalık yaratıcı yönünden Femen grubunun da tüm eylemlerinde çiçek/çiçekli taç ve kurdeleler kullanarak faydalandığı görülmektedir. Görsellerde yer alan çiçek, kadının metaforudur. Çiçek buketlerinde kullanılan farklı renkte çiçekler farklı kadınları temsil etmekte, her dinden her ırktan her renkten kadının birlikteliğini simgelemektedir.

Öztekin’e (2012:2140) göre; “Semboller, evrensel dil bağlamında, soyut kavramların billurlaşarak somutlaşmış halidir.” Evrensel dil cümlelere, metinlere gerek kalmadan sembollerle söylemek istediklerini anlatabilmektir. Femen’nin eylemlerinde dikkati çeken ve analize konu olan tüm görsellerde de yer alan renkli kurdelelerinin her bir rengi farklı bir anlama sahiptir. Birçok farklı grup tarafından kuruluş amaçlarını ifade eden renklerde kullanılan kurdeleler “Farkındalık Kurdeleleri” olarak adlandırılmaktadır (en.wikipedia.org). HemHIV/AIDS, taciz, zorbalık, lösemi, seks köleliği ve işçiliği ile LGBT¹ gibi konularda farkındalık yaratmak hem de bu konularla ilgilenen diğer grupların dikkatini ve desteğini çekmek için renkli kurdeleler Femen toplu eylemlerinin hemen hemen tümünde kullanılmaktadır.

¹ LGBT: Lezbiyen,gey, biseksüel ve transın baş harfleri.

4.1.2. Görsel 2

Kaynak:facebook.com/FEMEN.International.Official

Düzanlam:

Düz Anlam			
Metin	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
- Naked War (Çıplak Savaş)	İnsan	Kadın	Çıplaklık
- Not for Sale (Satılık Değil)	Nesne	Meşale	Ateş, Aydınlatma
- I am Free (Ben Özgürüm)	Nesne	Çiçekli Taç Kurdele	Kadın, Özgürlük
- Stop Sex Slavery (Seks Köleliğini Durdurun)	Yer	Sokak	Sosyal Alan

Yananlam: Analize konu olan Görsel 2’de de tıpkı Görsel 1’de olduğu gibi Femen tarafından yapılan toplu bir eylem söz konusudur. Görsel 2’nin görüntüsel ve dilsel analizi yapıldığında görüntü ile çıplak bedene yazılan mesajların uyum içinde oldukları görülmektedir. Feminist söylemi bünyesinde barındıran bu mesajların diğer tüm Femen eylemlerinde olduğu gibi çıplak bedenler aracılığıyla verilmeye çalışıldığı görülmektedir. “Çıplak Savaş” sloganı ile Femen kadınları verdikleri mücadelenin yöntemini ortaya koymaktadır. Elleri havada, bedenleri dik, savaşmaya hazır duruşları ile yazılı mesaj görsel olarak desteklenmektedir. Görsel, eylemin gerçekleştirildiği yer

bakımından değerlendirildiğinde bir sokak yada cadde de olduğu izlenimi vermekte bu da Femenin sosyal alanda varlıklarını hissettirdiğini göstermektedir. Aktivistlerin ellerindeki meşalelerle karanlığı aydınlattığı görülmekle birlikte bu görüntünün metinlerde de dile getirilen seks köleliği, bedenin satılması, özgürlüğün kısıtlanması gibi kadınların maruz kaldığı kötü şeylerin, yaşadığı karanlığın bu eylemlerle son bulacağı yönünde bir yananlamı içinde barındırmaktadır.

4.1.3. Görsel 3

Kaynak:facebook.com/FEMEN.International.Official

Düzanlam:

Metin	Düz Anlam		
	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
- New Feminist (Yeni Feminist)	İnsan	Kadın	Çıplaklık
- New Time New Feminism (Yeni Zaman Yeni Feminizm)	Nesne	Çiçekli Taç	Kadın, Özgürlük

Yananlam: Femen aktivistlerinin bireysel olarak yaptıkları eylemlerden birine ait olan Görsel 3'te yer alan metinde de görüldüğü üzere "Yeni Zaman Yeni Feminist" sloganıyla bilinen feminizmin geride kaldığı Femen'in de yeni feminizm anlayışının bir parçası olduğu dile getirilmektedir. Yeni feminist anlayışının da Femen tarafından

geliştirilen göğüslerin açık bırakıldığı ve üst bedeninin mesajların iletilmesi için bir pankart olarak kullanıldığı yöntemi içinde barındırdığı vurgulanmıştır. Bu yöntemin kullanılış amacını hareketin kurucu Anna Gutsol, “yeni dünyanın, yeni dönemin bir tarzı olarak” nitelendirerek “Onlar sizi dinlemiyorsa siz sesinizi duyurmaya çalışın. Ukrayna gibi ataerkil bir ülkede, kadının kullanıldığı, fuhuş sektörüne göz yumulduğu, devletin ülkenin geneleve dönmesine ses çıkarmadığı bir ülkede ve bu ülkeye sadece seks için gelenlere karşı klasik yöntemlerle karşı çıkmaya çalışsaydık, hâlâ yerimizde sayıyor olacaktık. Toplantı yapsak, panel düzenlese medya ilgi göstermeyecekti. Biz de bu yöntemi denemeye karar verdik” sözleriyle ortaya koymuştur (Çubukçu, 2012).

4.1.4. Görsel 4

Kaynak:facebook.com/FEMEN.International.Official

Düzanlam:

Düz Anlam			
Metin	Gösterge	Gösteren	Gösterilen
Feminsit NotExhibitionist (Feminist Teşhirci Değil)	İnsan	Kadın	Çıplaklık , Yukarı Kalkmış Sol Yumruk
	Nesne	Kırmızı Saç Tokası	Kadınlık,
	İnsan	Yukarı Kaldırılmış Kadın Yumruğu	Galibiyet, Güç

Yananlam: Görsel 4’ de de diğer Femen eylemlerinde aktivistlerin yoğun olarak kullandığı çiçek objesi kırmızı renkli olarak görülmektedir. Kırmızı renk cesaretin, kararlılığın sembolüdür (Yolcu,2002:664). Bu kararlılık kadının yüz ifadesine de yansımıştır. Aynı zamanda sol elini yumruk yaparak havaya kaldırması bu kararlılığın galibiyeti getireceği görüntüsünü sunmaktadır.Elleri omuz üstünde havaya kaldırarak birisini yumruk yapmak galibiyetin sembolüdür(Tuncel, 2013).“Feministler Teşhirci Değil” mesajı üstsüz olarak eylem yapmalarına yönelik yöneltilen eleştirilere bir cevap niteliğindedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan araştırma ve çözümleme neticesinde Femen’in kendini günümüz feminist akımın önünde görmeye gayret ettiği ve bunu birçok platformda hem görsel ve hem de yazılı olarak desteklediği görülmektedir. Feminizm hareketinin tarihsel serüveni içerisinde geleneksellikten postmodern feminizme uzanan süreçte Femen, oldukça farklı bir noktada durmakta ve kendisini farklı bir yerde konumlandırmaktadır. Femen tarafından kullanılan kadın çıplaklığı, geçmişten bu yana gelen kadın ile sistem mücadelesinin günümüzdeki birincil örneği olarak karşımıza çıkmaktadır.Bu durumu manifestolarında da ifade eden Femen, kendilerini aynı zamanda “Modern Amazonlar” olarak tarif etmektedir (cumhuriyet.com.tr).

Özellikle ortaya çıktığı ülke olan Ukrayna’daki sosyo-politik ve kültürel bağlam noktasında bir patlama şeklinde ortaya çıkmış ve birçoklarına göre marjinal bir yöntemle protestoları ses getirmiştir. Elbette bu ses feminist çevrelerde de yankı bulmuş ve farklı algılanmalara sebebiyet vermiştir. Ayrıca ortaya çıktığı Ukraynada kadınların belli baskılara maruz kalması feminizm ile kesişme noktasını temsil etmektedir (Schroeder, 2007:14).

Medyanın Femen için oldukça önemli ve stratejik bir noktada durduğu görülmektedir. Eylemleri de medya tarafından takip ve servis edilmektedir. Feminizm, kamusal gündemde yer edinme ve farkındalık yaratmak bağlamında medyaya yakın durmuş ve özellikle 80'li yıllarla birlikte feminist düşünce ve politikaların yayılmasında da medya önemli bir yer tutmuştur (Schroeder,2007:15). Popüler kültürün bir parçası olma yolunda ilerleyen Femen'in çıplak eylemleri sayesinde tanınırlığını ve farkındalığını arttırdığı görülmektedir.

Çalışmadaki çözümlenen örnekler iki açıdan değerlendirilmiştir. Bunlardan ilki Femen'in kendisini yeni feminizm olarak adlandırması diğeri ise kadınların cinsel obje olmadığına yönelik söylem ve görselleridir. Çıplaklıklarını protestolarında merkeze yerleştiren Femen, sonuca ulaşma noktasında bu yola başvurmanın vazgeçilmezliğini tüm eylemlerinde gözler önüne sermiştir. 1'inci ve 4'üncü görselde teşhir ve cinsel obje hakkında bir söylem üretilmiş ve mesaj çıplaklık üzerinden verilmiştir. Görsel 4'te feminizm ile teşhir ifadesinin bir arada kullanılması Femen'in bu görsel eylemine manidar bir anlam yüklemiştir.

Femen'in kurulduğu ülke olan Ukrayna'nın kültürü ve toplumsal ahlaki değerleri ile tüm dünyanın toplumsal ve ahlaki değerleri aynı değildir. Femen'in kadın çıplaklığını protestolarında kullanarak bu çıplaklığını, karşısında olduğu erkek hegemonyasına karşı bir silaha çevirmesi belki gündeme gelme bağlamında istedikleri sonucu elde etmelerine yardımcı olsa da farkındalık ve bilinç oluşturma hususunda aynı başarılı sonuçlar elde etmelerine imkan veremeyebilir. Çünkü dünyada yaşayan erkeklerin bilinci, algısı, eğitim seviyesi ve sosyo-psikolojik bakışları aynı olmamaktadır. Çıplaklığı erkeklere karşı bir silah olarak kullanan Femen, erkekleri kendi silahlarıyla vurduklarına inanmaktadır. Fakat bu silahın dünyanın her

bölgesinde, coğrafyasında ateşlenebilme garantisi de bulunmamaktadır. Kimi toplumlarda bu silah tutukluk yapabilir kimi toplumlarda ise amaçtan sapabilir. Bununla birlikte çıplaklık bazlı protestonun şart koşulması, dünyanın pek çok ülkesinde ahlaki ve kültürel normlar nedeniyle negatif bir farkındalık oluşturma riski taşımakta, tüm dünya kadınlarından destek görme amacı taşıyan Femen'in, bu amacına ulaşmasında engel teşkil edebilmektedir. Femen'in kadın çıplaklığını kullanarak yapmış olduğu eylemler ve medyaya bilinçli olarak sunmuş olduğu çıplaklık, değişik kültürel ve ahlaki değerlere sahip toplumlarda farklı karşılanabilme ve tepki çekme ihtimalini içinde barındırmaktadır. Öte yandan yerel değerlere saygı duyan, her durumun kendi toplumsal ve kültürel değerler dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekliliğine inanan, herkes için genel-geçer doğruların olamayacağı görüşüne dayanan postmodern feminizm (Guriz, 2011:78-79)ile Görsel 1'de (Müslüman kadınları çıplaklığa davet etmeleri) Femen'in yerel değerleri dikkate almadan tüm kadınları çıplaklığa davet etmesi çelişmektedir.

Toplumsal cinsiyet bağlamında Femen aktivistlerinin göğüslerini protesto amacıyla bir nevi sergiliyor olması cinselliği çağrıştırmaya riskini ortaya çıkarmaktadır. Bir takım çevrelerce bu durumun pornografik unsurlar taşıdığı ifade edilmekte ve feminizm ile bir çelişki hususunu ortaya çıkarmaktadır. Ukraynalı grup Femen'in protestolarının temelinde de kadınların seks işçisi olarak kullanılması ve görülmesinin var olduğu bilinmekle birlikte protesto yöntemlerinde radikal bir yol izlemesi ve kadınları bu yönetime teşvik etmesi sonucunda medyaya görüntü vermeleri kadınların cinsel obje olarak kullanılmasını kaçınılmaz hale getirmektedir. Femen'in protestolarında çıplak bedenlerini göstererek yapmak istedikleri dikkat çekme

girişiminin aktivistlerin erkekler tarafından cinsel obje olarak görülmesi sonucu doğurmakta, bu nedenle de kendi söylemleri ile çelişmektedir (Stark, 2013).

Feminizm kavramsal düzeyde geçmişe göre daha genç kuşağı da içine alacak şekilde genişleme göstermiştir (Schroeder, 2007:13). Femen grubunda da genellikle aktivistlerin genç yaşlarda insanlardan oluşması da dikkat çeken ayrı bir unsurdur. Bunun yanında Femen aktivistlerinin hep genç, zinde ve güzel oluşları kadınlar arasında ayrımcılığı tetikleyebileceği yönüyle eleştirilmektedir. Analize konu olan görsellerde de görüldüğü üzere Femen tarafından bir sembol haline getirilen buketler farklı özellikleri olan kadınların bütünleşmesi olarak ifade edilirken halihazırda hep aynı tip kadınların Femen eylemlerinde yer alması bu çeşitliliğin sorgulanmasını sonucunu doğurmuştur.

Femen'in kadın bedeninin yeniden kazanılması, kadının özgürleşmesi için üstsüz protestolar yapılması gerektiği düşüncesi yani sextremizm, feminist çevrelerin tümü tarafından benimsenmemekte çoğu tarafından eleştirilmektedir (Kim, 2013:56). Örneğin Avustralyalı feminist yazar Germaine Greer, Femen'in protestolarında kadın bedeninin cinsel bir meta olmaya devam ettiğini, cinselliğin sergilendiğini ifade etmekte,gönüllü olarak kadınların protesto adına üstsüz poz vermesini erotik dergiye poz vermeyle eş tutmaktadır (news.com.au).Bu görüş doğrultusunda feministlerin ana mücadele alanlarından kadınların pornografik malzeme, cinsel obje olarak kullanımının Femen'in üstsüz eylemleriyle bağdaşmayışının feminist eleştirilerin temelini oluşturduğu, eylemlerin yönlemsel-amaçsal bazda kendi içerisinde çeliştiği görülmüş, yapılan metinsel ve görsel analizle de bu çelişki ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

- Akça, E.B. ve Tönel, E. (2011). Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminsit Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe. İrfan Erdoğan (Ed.), *Medyada Hegemonik erkeklik ve Temsil İçinde*, (s.11-39). İstanbul: Kaldeon.
- Allen, G. (2003). *Roland Barthes*. London: Routledge.
- Bobaroğlu, M. (ty). Simge Kavramı Ve Simgesel Düşünme. *Anadolu Aydınlanma Vakfı*, 1-12,
http://www.anadoluaydinlanma.org/Yazilar/simge_kavrami.pdf.
Erişim Tarihi: 05.03.2015.
- Creager, A.N.H., Lunbeck, E. and Schiebinger, L. (2001). *Feminizm in Twentieth Century Science, Technology and Medicine*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Çobaner, A.A. (2013). Sağlık İletişiminde Korku Öğesinin Kullanımı: Sigara Paketlerinde Kullanılan Sigara Karşıtı Görsellerin Göstergibilimsel Analizi. *İletişim Kuram ve Araştırmaları Dergisi*, 37, 211-235.
- Çubukçu, M. (2012). *Çıplak 'feministler'!*,
http://www.radikal.com.tr/radikal2/ciplak_feministler-1077919.
Erişim Tarihi: 08.02.2015.
- Foucoult, M. (2007). *Cinselliğin Tarihi*. (H. U. Tanrıöver, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Editions Gallimard 1976)
- Güriz, A. (2011). *Feminizm Postmodernizm ve Hukuk*. Ankara: Phoenix.
- Haase, D. (2004). *Fairy Tales and Feminizm New Approaches*. Detroit: Wayne State University Press.
- İlyasov, R. (2013). *Femen: "Vücut Dili" ile Protesto*,
<http://newtimes.az/tr/politics/1927>. [Erişim Tarihi: 02.02.2015](#).

- Kim, J. (2013). *We Came! We Stripped! We Conquered! The Sextremist Feminists of FEMEN in Ukrainian Historical Context and Contemporary Controversy*. Colby College Honors Theses.<http://digitalcommons.colby.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1713&context=honorsthesis>, Erişim Tarihi: 24.02.2015.
- Özaltın, G. (2012). *FEMEN ve muhafazakârlık*, <http://arsiv.taraf.com.tr/yazilar/gurbuz-ozaltinli/femen-ve-muhafazakarlik/20371/>. Erişim Tarihi: 02.02.2015.
- Öztekin, Ö. (2012). Ontolojik Boyutta ‘Döngüsel Süreklilik’ & ‘Değişim Ve Dönüşüm’ü İmleyen Görsel Sembollerle Şiirin Biçim Düzeyinde Bilinçli Deformasyonu: Divan Şiirinde Deyiş bilimsel Bir Önceleme Alanı Olarak Biçimsel Sapmalar [Elektronik versiyon]. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3),2139-2155.
- Schroeder, S. (2007). *Popüler Feminizm, “Türkiye ve Britanya’da Kadın Dergileri”*. İstanbul: Bağlam. 44
- Skinner, Q. (1997). *Çağdaş Temel Kuramlar*. (A. Demirhan, Çev). Ankara:Vadi Yayınları.(Cambridge 1985)
- Stark,J.(2013).*FEMEN:A Contradictory Movement*, <https://feministtheoryfictionunil.wordpress.com/2013/05/13/femen-a-contradictory-movement/>. Erişim Tarihi:30.01.2014.
- Tarcan,P.(2012). *Bedenimizi Silah Olarak Kullanıyoruz*, <http://www.aksam.com.tr/guncel/bedenimizi-silah-olarak-kullaniyoruz--103968/haber-103968>. Erişim Tarihi: 01.02.2015.
- Tuncel, K. (2013). ,Vücut Dilinde Eller,Parmaklar ve Ayaklar, <http://www.kursattuncel.com/2013/04/vucut-dilinde-eller-parmaklar-ve-ayaklar/>. Erişim Tarihi: 08.02.2015.

Yolcu, E. (2002). Renklerin Özne Kullanımı ve Ekinsele Olarak Algılanması. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 13, 647-660.

As women bare all in feminist protest, Germaine Greer asks: Is this feminism?
<http://www.news.com.au/lifestyle/as-women-bare-all-in-feminist-protest-germaine-greer-asks-is-this-feminism/story-fneszs56-1226598414628>, Erişim Tarihi: 24.02.2015.

Femen Manifestosunu Türkçe Yayınladı (2014).http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/101899/Femen_manifestosunu_Turkce_yayinladi.html. Erişim Tarihi: 01.02.2015.

Femen Resmi İnternet Sayfası. <http://femen.org>, Erişim Tarihi:25.01.2015.

Femen Resmi Facebook Sayfası.
<https://www.facebook.com/FEMEN.International.Official>, Erişim Tarihi: 25.01.2015.

List of Awareness Ribbons (t.y.).
http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_awareness_ribbons, Erişim Tarihi: 10.02.2015.

Naked Protest and the Revolutionary Body (t.y.).
<http://www.theguardian.com/fashion/kcostume-and-culture/2014/jan/15/naked-protest-revolutionary-body>. Erişim Tarihi: 30.01.2015.